

costaid

Coping Strategies Against Information Disorder

Modul 5 Etika

Spolufinancovaný
Európskou úniou

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autora(-ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.

VERWEY, ^{Instituut} JONKER

KU LEUVEN

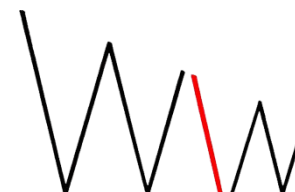
costaid
Coping Strategies Against Information Disorder

connexions
ICT for Education and Social Impact

Partneri

Wissenschaftsinitiative
Niederösterreich

Science Initiative Lower Austria

Moduly

1. Povedomie

2. Kritické myslenie

3. Riešenie konfliktov

4. Umožnenie dialógu

5. Etika

6. Reflexívne zručnosti

7. Digitálne zručnosti

Ciele

- ✓ Tento modul poskytuje informácie o etike a jej prepojení s presvedčením, hodnotami, postojmi a kultúrne založenými morálnymi zásadami.
- ✓ Vysvetľuje, ako riešiť etické dilemy.
- ✓ Vysvetľuje, čo je profesijná etika.
- ✓ Predstaví možnosti ako eticky používať umelú inteligenciu bez predsudkov a ako uplatňovať etiku pri verejnom vystupovaní, alebo na sociálnych médiách.

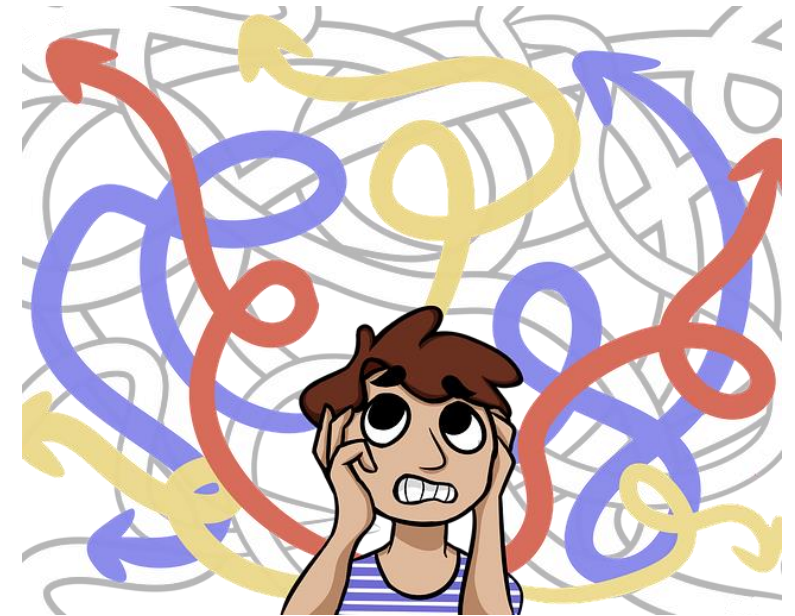

Etika

Vždy, keď si kladiete otázku "čo mám robiť?", "ako mám konať?" alebo "je to správne?", robíte etické rozhodnutie.

Etika znamená súbor morálnych zásad, ktoré by mali mať všetky ľudské bytosti a ktoré odrážajú to, čo je správne.

- Osobná etika sa vzťahuje na etiku, s ktorou sa ako osoba stotožňujete (**presvedčenie, hodnoty, postoje, kultúra**) vo vzťahu k ľuďom a situáciám, s ktorými sa stretávate v každodennom živote.
- Profesionálna etika sa vzťahuje na etiku, ktorú musí človek dodržiavať v súvislosti so svojimi interakciami a vzťahmi v profesionálnom živote.

Presvedčenia

kliknite
na

Presvedčenie

je stav alebo návyk mysle, v ktorom sa dôveruje nejakej osobe alebo veci.

- Presvedčenie je myšlienka, ktorú človek považuje za pravdivú. Presvedčenie môže pochádzať z rôznych zdrojov, ako napr:
 - vlastné pozorovania alebo experimenty;
 - prijatie kultúrnych a spoločenských noriem (napr. náboženstvo);
 - čo mi hovoria iní (napr. vzdelávanie alebo mentoring).
- Možné presvedčenie zostáva s človekom dovtedy, kým ho neprijme ako pravdivé a nezačlení ho do svojho individuálneho systému presvedčení.
- Každý človek posudzuje a hľadá pevné dôvody alebo dôkazy pre tieto možné presvedčenia vlastným spôsobom.
- Keď človek uzná nejaké presvedčenie za pravdu, ktorú je ochotný obhajovať, možno povedať, že je súčasťou jeho systému viery.

Hodnoty

- Hodnoty sú stabilné a dlhodobé presvedčenia o tom, čo je pre človeka dôležité. Hodnota vzniká z presvedčenia v momente, keď sa mu človek začne viac venovať a považuje ho za významné.
- Človek musí byť schopný jasne vyjadriť svoje hodnoty, aby mohol robiť jasné, rozumné, zodpovedné a konzistentné rozhodnutia.
- Je možné rozdeliť presvedčenia na rôzne typy hodnôt. Tieto typy hodnôt sa týkajú alebo súvisia s:
 - šťastím,
 - bohatstvom,
 - kariérnym úspechom,
 - rodinou.

Postoje

Postoje sú duševné stavy, ktoré ovplyvňujú rozhodovanie a konanie ľudí v situáciách a voči iným ľuďom.

najmä hodnoty a presvedčenia ľudí, ktoré sú ich základnými princípmi a presvedčeniami.

Postoje ľudí v momente rozhodovania môžu ovplyvniť aj iné faktory, ktoré nie sú hlboko zakorenené v ich mysliach.

Patria sem sociálne normy, konvencie, tlak rovesníkov či emocionálny stres.

sebauvedomenie a tým aj svoje postoje:

- Budte zvedaví, kto ste
- Pozrite sa za svoje hranice
- Snažte sa vidieť jasne
- Opýtajte sa ostatných, ako vás vidia
- Píšte si denník

kliknite
na

Prístup k sebauvedomenia, kritického alebo existencia **ambivalentnosti či hodnotách**, môže viesť k menej

racionálnemu prístupu k voľbám a v dôsledku toho k nežiaducemu správaniu.

Potenciál týchto vplyvov ovplyvniť postoje bude väčší, ak osoba nemá jasne premyslené svoje presvedčenie a hodnoty. Tento proces zahŕňa zváženie princípov, podľa ktorých by mohli zladať, alebo uprednostniť konkurenčné hodnoty.

Kódex morálky a kultúra

Každá kultúra má svoj vlastný morálny kódex. Tradičné predstavy o morálke alebo hodnotovom systéme môžu byť úplne odlišné a kultúrne skupiny môžu mať úplne odlišný prístup k pravde a klamstvu. Existuje aj morálny kódex na osobnej úrovni, ktorý je ovplyvňovaný mäkkými zručnosťami, ako napr.:

- **Asertivita** - najmä v individualistických spoločnostiach je cenená, pretože vedie človeka k priamemu, sebavedomému konaniu, ktoré presadzuje jeho záujmy. To je problematické pre kultúry, ktoré nemajú asertívne konanie integrované do svojich sociálnych zložiek a preto môžu mať s takýmto konaním problémy.
- **Zlepšovanie seba samého** - tendencia vytvárať o sebe pozitívnejší obraz, ako je skutočnosť, tendencia zlepšovať požadované vlastnosti.
- **Sebakritika** - neschopnosť adekvátne zhodnotiť vlastný výkon, činnosť alebo úspechy. Podceňovanie vlastných schopností, ktoré nezodpovedá skutočnej realite.

Morálny kódex súvisí aj s nepravdivosťou v komunikácii na sociálnych sieťach a s prístupom k šíreniu nepravdivých správ alebo dezinformácií.

Etické dilemy

V súvislosti s etikou sa objavuje aj otázka **etickej dilemy**. Etická dilema je proces rozhodovania medzi dvoma možnými spôsobmi konania, z ktorých oba sú určitým spôsobom eticky neprijateľné.

- Každý človek sa počas svojho života stretáva s etickými dilemami, keď sú spochybnené morálne zásady.
- Môže ísť o mimoriadne komplikovaný problém, alebo o problém s pomerne zložitým riešením.
- Tento proces je podporovaný našimi schopnosťami kritického myslenia, alebo kultúrnym zázemím a možnosť, ktorú ste si vyberiete, vám môže pomôcť stať sa rešpektovaným človekom alebo odborníkom.

Príklad etickej dilemy

Medzi bežné etické dilemy patrí pokušenie **úmyselne nesprávne interpretovať údaje**.

Niekoľko môže byť v pokušení, alebo povzbudzovaný, aby zdieľal údaje takým spôsobom, aby ovplyvnil, alebo zavádzal klientov, že ich voľba je najbezpečnejšia.

Etická dilema by teda spočívala v tom, či sa osoba rozhodne nesprávne interpretovať údaje a zabezpečí si kariéru, alebo sa podelí o pravdu a riskuje stratu zamestnania.

Ďalšie etické dilemy (profesionálne a osobné)

- Monitorovanie sociálnych médií detí alebo dospelých – Mali by ste ako rodičia z hľadiska bezpečnosti monitorovať online aktivity svojho dospelého dieťaťa, alebo je už dostatočne staré na to, aby používalo sociálne médiá zodpovedne?
- Predaj niečoho bez zverejnenia všetkých negatívnych údajov.
- Nahlásenie nehody – Ak sa ponáhľate a prejdete okolo nehody, nahlásili by ste ju? Alebo si poviete, že tam bude iná osoba, ktorá by pravdepodobne zavolała 112?
- Mám klamať svojmu šéfovi? – Možno zistíte, že súhlasíte s tým, že v určitých situáciách je v poriadku klamať svojmu šéfovi. Je však klamanie šéfovi na akejkolvek úrovni v rozpore s vaším osobným morálnym presvedčením? Ak áno, vznikne vaša morálna dilema.
- Je v poriadku vziať si zásoby z mojej kancelárie?
- Potrat dieťaťa s Downovým syndrómom – Dilema sa v podstate zužuje na otázku: Ako interrupcia zapadá do vášho morálneho presvedčenia?

Najdôležitejšie...

Pri riešení **dilém** je najdôležitejšie:

- zvažte všetky skutočnosti a potom zistite, či máte **dostatok kontroly** na to, aby ste mohli urobiť potrebné rozhodnutie, než budete pokračovať.
- buďte k sebe **úprimní**, dbajte na svoju integritu a morálku.
- ak to urobíte, po výbere budete mať pocit, že ste sa rozhodli múdro.

Je užitočné objektívne posúdiť každú voľbu a rozhodnúť sa pre väčšie dobro.

Profesijná etika

- Profesionálnych dilem sme sa už dotkli v predchádzajúcej časti.
- Uplatňovanie etiky v profesionálnom prostredí je nevyhnutné na udržanie dôvery, integrity a rešpektu medzi kolegami, klientmi a zainteresovanými stranami. Môže zlepšiť povesť, dôveryhodnosť a výkonnosť, ako aj podporiť pozitívnu a produktívnu pracovnú kultúru.
- Pojem **podnikateľská alebo profesijná etika** označuje súbor morálnych zásad, ktorými sa riadi správanie spoločnosti.

Čo je to profesijná etika?

- Profesijná etika sú zásady, ktorými sa riadi správanie osoby alebo skupiny v organizačnom prostredí. Podobne ako hodnoty, aj profesijná etika poskytuje pravidlá, ako by sa mal človek v takomto prostredí správať k iným ľuďom a organizáciám.
- Odborníci musia chápať rozdiel medzi osobnými hodnotami a etikou, ktorú vyznávajú ako jednotlivci a profesijnou etikou, ktorú musia dodržiavať ako členovia profesijnej organizácie.

Prečo je profesijná etika dôležitá?

- Spoločnosti, školy, alebo verejné orgány preukazujú svoju etiku dodržiavaním všetkých príslušných zákonov. To ich chráni pred právnymi problémami a buduje ich dobré meno medzi kolegami a zákazníkmi. Podnikateľská etika, alebo etické kódexy spoločnosti, pomáhajú spoločnostiam aj pri nábore kvalitných členov tímu. Organizácie, ktoré si vážia a rešpektujú členov svojho tímu podľa vysokých etických noriem, sú často atraktívne pre uchádzačov o zamestnanie.
- Profesijná etika má niekoľko častí:
 - Osobná zodpovednosť
 - Zodpovednosť podnikov
 - Lojalita
 - Rešpekt
 - Dôveryhodnosť
 - Spravodlivosť
 - Sociálna a environmentálna zodpovednosť

Etické zásady používania umelej inteligencie (AI)

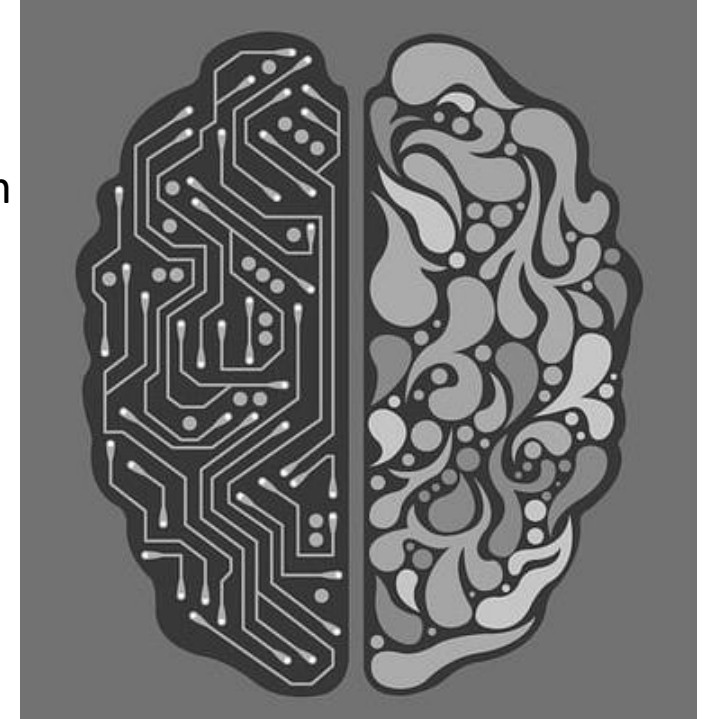
Vplyv využívania umelej inteligencie je možné vidieť takmer vo všetkých odvetviach hospodárstva a v každodennom živote ľudí.

Uplatňovanie etiky pri používaní umelej inteligencie v pracovnom prostredí je každým dňom dôležitejšie. Rešpektovanie ľudskej dôstojnosti, práv a slobôd je základným pravidlom pri navrhovaní a vývoji AI.

OECD vytvorila pracovnú skupinu, ktorá pracuje na "zásadách používania umelej inteligencie na pracovisku a to aj z hľadiska ľudských práv (predsudky, súkromie, zastupiteľnosť a dôstojnosť), transparentnosti a schopnosti vysvetľovať, najvyššej možnej bezpečnosti a ochrany, zodpovednosti a záväzkov".

Vplyv umelej inteligencie na vzdelávanie má potenciál zlepšiť a transformovať tento proces, najmä v prípade ChatGPT, ale má aj rizikovú stránku. Je jasné, že bude potrebné prispôbiť nové spôsoby výučby.

Školitelia a učitelia budú čeliť mnohým výzvam a to tak z hľadiska získavania zručností, ako aj v rámci šírenia falošných správ, fotografií a videí generovaných umelou inteligenciou.

Predsudky v rámci umelej inteligencie

Systemy umelej inteligencie môžu byť nespravodlivé, ak ich používate napríklad na účely prieskumu. Využívajú veľké objemy údajov a vyhľadávače na zobrazenie výsledkov, na ktoré sa často kliká, ale tie závisia od toho, kto na ne kliká, čo sa mu páči a z ktorej krajiny pochádza. Preto môžu byť takéto výsledky nespravodlivé a neobjektívne. **Vyhľadávač tak môže kopírovať tie isté predsudky, ktoré existujú v reálnom svete** a posilňovať ich v online prostredí.

Je dôležité si uvedomiť, že umelá inteligencia pracuje s tým, čo je k dispozícii a dostupný obsah mnohokrát zahŕňa neetické posolstvá, nespravodlivosť, predsudky, agresiu a pokusy o zahladzovanie pravdy.

Etika na sociálnych médiách

Sociálne médiá nás spájajú v každodennom živote a ovplyvňujú naše názory a postoje. Sú silným zdrojom informácií, ale na druhej strane sú aj zdrojom informačných hrozieb.

Posolstvá násilia sa snažia byť presvedčivé a snažia sa zmeniť presvedčenie, alebo zámery jednotlivca.

Nenávistné prejavy alebo mikroagresia online (alebo tvárou v tvár) predstavujú etickú dilemu. Na jednej strane je to sloboda prejavu, ale na druhej strane je tu právo iných na dôstojnosť a rešpekt. Je dôležité odsúdiť komunikáciu, ktorá ponižuje jednotlivcov, skupiny, alebo ľudstvo skresľovaním, zastrašovaním, nátlakom a násilím a vyjadrovaním neznášanlivosti a nenávisti.

Nerešpektovanie základných etických zásad by mohlo viesť k problémom s rozlišovaním pravdy, k manipulácii a/alebo k nesprávnej interpretácii pravdy.

Etika vo verejnom prejave

Verejný prejav má tiež niekoľko etických zásad, ktoré sú základným kameňom, ktoré by si mali všetci osvojiť:

- **Dôveryhodnosť**
- **Integrita v predmete**
- **Úcta k ostatným**
- **Dôstojnosť v správaní**
- **Pravdivosť posolstva**

Hlavnou zásadou je byť úprimný v poskytovaných informáciách.

V dnešnej dobe si musíme dávať pozor na zdroj informácií, aj keď hovoríme na verejnosti. Rečníci často používajú zveličovanie, vynechávanie alebo skresľovanie informácií, aby boli presvedčivejší. Ak je to možné, je dôležité klásť rečníkovi otázky alebo sa priamo pýtať na zdroj jeho tvrdení. Schopnosť kriticky uvažovať a pýtať sa je potrebné rozvíjať u pedagógov a prostredníctvom nich u mladých ľudí a študentov.

Referencie a ďalšia literatúra

- Belief. (2023) Merriam-Webster Dictionary. Retrieved from: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/belief>
- CFI Team. (2020) Ethical Dilemma. Retrieved from: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/esg/ethical-dilemma/>
- Ethical practice and the role of people professionals. (2022) Retrieved from: <https://www.cipd.org/uk/knowledge/factsheets/ethics-role-hr-factsheet/#the-role-of-people-professionals->
- European Parliament, Directorate General for Internal Policy: Research for CULT–Committee. Why Cultural Work with Refugees (2017). Retrieved from: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/602004/IPOL_IDA\(2017\)602004_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/602004/IPOL_IDA(2017)602004_EN.pdf)
- Harris, Ema. (2021) The Importance of Ethics in Professional Development. Retrieved from: <https://www.careeraddict.com/ethics-professional-growth-career-development>
- Kristenson, Sarah. (2022) 15 Ethical Dilemma Examples You See in Real-World. Retrieved from: <https://www.happierhuman.com/ethical-dilemma-examples/>
- Personal beliefs, values, attitudes and behaviour. (2023) Ministry Of Business, Innovation and Employment. Retrieved from: <https://www.iaa.govt.nz/for-advisers/adviser-tools/ethics-toolkit/personal-beliefs-values-attitudes-and-behaviour/>
- Spector, Nicole. (2019) What is self-awareness? And how can you cultivate it? Retrieved from: <https://www.nbcnews.com/better/lifestyle/what-self-awareness-how-can-you-cultivate-it-ncna1067721>
- Pecníková, Jana. (2020) Úvod do štúdia kultúr(y). Dali-BB, Banská Bystrica, 2020. Retrieved from: <https://www.ff.umb.sk/app/cmsSiteAttachment.php?ID=7742>
- The Importance of Ethics in the Workplace: 6 Significant Benefits. (2022) Indeed Editorial Team. Retrieved from: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/why-ethics-is-important-in-the-workplace>
- What Are Business Ethics? Definition, Types and Examples. (2023) Retrieved from: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/business-ethics>

Referencie a ďalšia literatúra

- Chen, Claire. (2023). AI Will Transform Teaching and Learning. Let's Get it Right. HAI Stanford University. Retrieved from: <https://hai.stanford.edu/news/ai-will-transform-teaching-and-learning-lets-get-it-right>
- The Principles of Artificial Intelligence Ethics for the Intelligence Community. Retrieved from: <https://www.intelligence.gov/principles-of-artificial-intelligence-ethics-for-the-intelligence-community>
- Blackman, Reid. (2020). A Practical Guide to Building Ethical AI. Harvard Business Review. Retrieved from: <https://hbr.org/2020/10/a-practical-guide-to-building-ethical-ai>
- Being an Ethical Speaker: Guidelines & Issues. © copyright 2003-2023 Study.com. Retrieved from: <https://study.com/academy/lesson/being-an-ethical-speaker.html>
- Artificial Intelligence: examples of ethical dilemmas (2023) UNESCO. Retrieved from: <https://www.unesco.org/en/artificial-intelligence/recommendation-ethics/cases>
- Ethics in public speaking. Retrieved from: <https://open.lib.umn.edu/publicspeaking/chapter/2-2-ethics-in-public-speaking/>

ETIKA

Gratulujeme!
Dokončili ste túto časť.

**Spolufinancovaný
Európskou úniou**

Financované Európskou úniou. Vyjadrené názory a postoje sú názormi a vyhláseniami autora(-ov) a nemusia nevyhnutne odrážať názory a stanoviská Európskej únie alebo Európskej výkonnej agentúry pre vzdelávanie a kultúru (EACEA). Európska únia ani EACEA za ne nepreberajú žiadnu zodpovednosť.

